

Men vælge Livets Storme : bemærkninger om Grundtvig som folkeeje og specialviden

Auken, Sune

Published in:
Højskolebladet

Publication date:
1998

Document version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Document license:
[Unspecified](#)

Citation for published version (APA):
Auken, S. (1998). Men vælge Livets Storme : bemærkninger om Grundtvig som folkeeje og specialviden. *Højskolebladet*, (Årg. 122, nr. 14/15), 11-13.

afvist. Den var simpelthen udansk. Det, der ikke kunne forenes med det nationale, måtte falde. Således havde det for nogle været med pacifismen; således var det med nazismen.

Lotte Mosegaard Hansen og Maj-Britt P. Larsen er begge studerende og har skrevet en projektrapport om emnet på Roskilde Universitetscenter, 1997.

Men vælge Livets Storme

– bemærkninger om Grundtvig som folkeeje og specialviden

SUNE AUKEN

Et af de vigtigste udgangspunkter for Grundtvigs teologi var, som bekendt, at den menige kristnes tro var god nok, som den var. Hvis nyopdagelser i teologien skulle være bestemmen- de for, hvad man skulle og kunne tro på, betød det dels, at kristne tidligere i historien ikke var kristne, eller i hvert fald kun var andenrangs- kristne, dels, at den troende umyndiggjordes, han vidste ikke, hvad han selv troede, før de boglærde fortalte ham det. Dette kaldte Grundtvig det eksegetiske pavedømme.

Det betød ikke, at Grundtvig som fagteolog var for enhver, hvad man hurtigt kan forvisse sig om ved at give sig til at læse f.eks. *Den kristelige Børnelærdom*. Grundtvig havde intet imod grundig teologisk tænkning. Men det som den enkelte troendes salighed hvilede på, måtte være forståeligt for alle, "kendeligt" ville Grundtvig vist sige.

Grundtvigforskning er ikke for enhver. Den myldrer med lærde afhandlinger og subtile positioner og problemer. Alene at skaffe sig et lille, halvrustent overblik over mandens egne skrifter (endsige da et stort, forkromet et) er et næsten uoverstigeligt mas, Grundtvigs forfatterskab er ikke bare et af de mest omfangsrige, men også et af de tætteste, vi har. Og vil man vide, hvordan forskningen og primærværker- nes forhold til hinanden er, kan man se frem til den helt store forvirring. De forskere, der med myndighed kan udtale sig om, hvad Grundtvig mente om dette og hint, er forholdsvis få, og heller ikke de er indbyrdes enige.

Forfatterskabets enhed

Og alligevel ved utroligt mange mennesker,

hvad Grundtvig mener. Hele det grundtvigske miljø og en masse andre med ved, at Grundtvig elskede Danmarkshistorien, elskede mytologien, satte det talte ord over det mundtlige og mente, at ånden gennemtrænger det folkelige og det kirkelige fællesskab. Grundtvig har skrevet salmer og sange, der rører mange af os i de mest intime hjørner af vores sind og giver os ord, hvormed vi kan udtrykke vore følelser eller overbevisninger. Og ofte viser det sig, at vi ikke engang vidste, vi havde de følelser og overbevisninger, før Grundtvig pludselig viste os dem ved at lægge os dem i munden.

Grundtvig er altså et anliggende for specialister og et anliggende for hvermand. Hvordan nu det?

Litteraturkritisk betragtet er forklaringen vist nok den, at der råder en besynderlig enhed i forfatterskabet. Der er i Grundtvigforskningen blevet lagt megen vægt på de forskellige udviklinger, som forfatterskabet gennemløber, hvad der er yderst interessant. Samtidig må det imidlertid bemærkes, at den billed- og tanke- verden, forfatterskabet bevæger sig i, er påfaldende stabil. Der kan være afgørende indsigter, som først bliver gjort på et bestemt sted i forfatterskabet, men de betyder litterært set højst, at visse elementer forskubbes i forhold til hinanden. Billedverden og argumentationsmåde forbliver den samme, der sættes blot et nyt fortegn for dem. For snart en del år siden (1950) forsøgte en litteraturforsker ved navn Helge Toldberg at kortlægge *Grundtvigs symbolverden* fra 1815 og til Grundtvigs død under ét, altså ud fra den antagelse, at denne symbolverden var intakt igennem hele forfatterskabet fra 1815. Bogen er selvfølgelig, som alt andet i

Grundtvigforskningen, blevet angrebet, men den har alligevel fat i en lang ende: den billedmæssige enhed i forfatterskabet er slående.

Det store i det små

Videre er der det besynderlige ved forfatterskabet, at skønt det breder sig over mange genrer, og skønt mange af dets tekster er hartad umulige at genrebestemme som andet end sig selv, genfinder man dets tanke- og billedverden i alle Grundtvigs tekster uanset genre og uanset sværhedsgrad. Den enkleste lille artikel og det største, sværeste digt bevæger sig i den samme forestillingsverden og er udtryk for den samme bestræbelse. Selv det lettest forståelige digt er derfor næsten ikke til at komme til bunds i. Lidt flot formuleret: Det hele er helt til stede hele tiden. Det er det, som engang fik Hans Brix til udmattet at udbryde:

17 Man føler sig ved en Behandling af et Grundtvigsk Arbejde som en der i den grønne jungle trækker i en enkelt Slyngtraad og som i Stedet for at frigøre den efterhaanden trækker hele Urskoven med. (*Analysen og Problemer IV*, side 181).

Denne sammentrængning viser sig i Grundtvigs forkærlighed for ordsproget. Grundtvig samlede dem selv, de myldrer frem overalt i hans værker og hans egne formuleringer antager jævnligt ordsprogskarakter. Ja, tit er det endda svært at skelne det ene fra det andet. Jeg anfører et par tilfældigt valgte eksempler: Om et drastisk skifte i Danmarks historie siger Grundtvig, at der "Kom anden Fugl paa Rede" (*Et Blad af Jyllands Rimkrønike*, str. 29), og da han skal svare på, hvad et ordsprog er, siger han, at "det skal man ei spørge Bøger men Bønder om." (*Danne-Virke III*, s. 71). Begge disse eksempler er i tankebane og billedvalg tæt forbundet med den tekst, hvori de optræder, ja, det første er helt inde i hjertet af *Et Blad af Jyllands Rimkrønikes* metaforik. Alligevel kunne de begge snildt løsrides fra teksten og bruges som ordsprog, ja, jo mere jeg ser på dem, des mere kommer jeg i tvivl om, hvorvidt de ikke faktisk oprindeligt er ordsprog, som Grundtvig har overtaget og integreret i sin egen tekst.

Dette ordsprogsagtige er formentlig medvirkende årsag til, at Grundtvig er bedre kendt, end han er læst, hvad der er i god overensstemmelse med den ovenfor beskrevne dobbelthed i forfatterskabet, at Grundtvig er anliggende for specialister og et anliggende for hvermand. De ordsprogsagtige formuleringer i forfatterskabet betyder, at man kan videregive og forstå næsten alle Grundtvigs centrale tanker uden at skulle ind i lange udredninger. Man kan vide meget om Grundtvig uden at have læst et eneste af hans store hovedværker og uden at have læst to siders Grundtvigforskning. Grundtvig lever i høj grad i danskernes mund, også det ville have været ham kært.

Lad mig forsøge at illustrere de foregående overvejelser med et eksempel.

Nu skal det åbenbares

Gylden-Aaret, som er skrevet ved årsskiftet 1833/34, er en hilsen til det nye år, som blandt andet skal bringe Frederik VI's 50 års regentjubilæum som kronprins og konge. Det indskrives med udgangspunkt netop i kongens jubilæum (hans "Gylden-Aar") det nye år i Grundtvigs historisk-profetiske mønster. Den sæd, kongen i sin visdom plantede i sin ungdom, skal høstes som korn nu, så de mørke udsigter, landet havde i begyndelsen af hans regentperiode nu skal blive til en lys fremtid, Kong Frederiks gyldenår skal også blive Danmarks gyldenår.

Digtet kunne uden besvær give anledning til en lang, lærd analyse, og det rummer en mængde mere eller mindre skjulte referencer, som man skal kende Grundtvigs tanke- og billedverden ganske godt for at finde rundt i. Når han f.eks. (især side 16) fremskriver Frederik VI som en blanding af den nordiske gud Balders søn Forsete, der er gudernes retfærdige dommer og forligsmand, og Hermod, den helt der red til dødsriget for at bringe Balder tilbage, så kræver det dels et godt kendskab til den nordiske mytologi overhovedet at forstå det, dels har det potentielt konsekvenser i forskellige mulige forskningssammenhænge. Man kunne skrive lærde afhandlinger om Grundtvigs billede af Frederik VI (som ikke bliver enklere af, at Grundtvig også henter Frode Fre-

degod ind som billede på kongen), om hans brug af den nordiske mytologi som et allegorisk sprog, der taler ind i nutiden, om samspillet imellem den måde, hvorpå han bruger de mytologiske skikkelser i *Gylden-Aaret* og hans almindelige fortolkning af de samme skikkelser, om den placering, denne fortolkning af kongen har i *Gylden-Aaret* eller om noget helt andet. Så det er svært nok.

Men trods al denne kompleksitet, har *Gylden-Aaret* alligevel kunnet levere stof til en elsket og højst folkelig sang. Af dette digt har Grundtvig nemlig senere udvalgt en række strofer til et mindre digt, *Nu skal det åbenbares*, som blev kendt i en række sangbøger og kom ind i Højskolesangbogen, hvor den er en af de mest brugte sange. De strofer, der er udvalgt til Højskolesangbogen, står ikke samlet i *Gylden-Aaret*, og de optræder ikke engang i den rækkefølge, de forekommer i Grundtvigs originale digt. Men tankerne er hans, billedsproget er hans, helheden er hans, digtet er hans. At det overhovedet kan lade sig gøre, må skyldes de før beskrevne træk i i Grundtvigs forfatterskab: hans tekster og disse teksters enkelte dele er uadskilleligt viklet ind i hinanden. *Nu skal det åbenbares* er for øvrigt langt fra den eneste Grundtvigstekst i Højskolesangbogen, som det forholder sig sådan med, og adskillige af de sange i Højskolesangbogen, der egentlig er nysammensætninger af strofer fra andre Grundtvigdigte, er ikke engang redigeret af ham selv, uden at de af den grund fremtræder mindre som Grundtvigdigte.

Livets modvind

Hvordan kan det nu overhovedet gå til? Jo, med udgangspunkt i det foregående giver det jo næsten sig selv: hver strofe i teksten er gennemtrængt af Grundtvigs tanker, og de taler med hele hans tankeverdens vægt. Derfor kan det slet ikke undgå at blive en tekst af Grundtvig.

Det betyder samtidig også, at den, der synger *Nu skal det åbenbares*, bringes i kontakt med en række af de bærende strukturer i Grundtvigs tankeverden. De nynnnes ind i den syngende uden alt besværet med at læse de store, tunge værker. Prøv f.eks. at læse følgende enkle strofe:

Da skal Man *Freden* fatte
Som Livets Sommer-Veir,
Da skal man Kæmpen skatte,
Som Drog for den sit Sværd,
Ei Alt i Fred-Leer forme,
Men vælge Livets Storme
For Gravens stille Ro! (US 8, 19)

Med udgangspunkt alene i et citat som dette kunne man udlægge meget store dele af Grundtvigs tænkning. Det er der ikke plads til her. Jeg skal nøjes med at notere mig enkelte punkter. For Grundtvig er *bevægelsen* et af livets grundvilkår. Verden er foranderlig, og særligt forandres den i historiens løb. Det er kun i evigheden, at noget varer ved uforanderligt. Hvis noget ikke forandres i historien og altså i tilværelsen, så er det stivnet, fastfrosset, dødt.

Herfra kunne man, igen hvis man ville være lærd, bevæge sig ind i overvejelser over Grundtvigs modvilje imod de store teologiske og filosofiske systemer. Her kan det beskrives, hvordan den ro, der kommer af, at alt i et sådant system er forklaret og har fundet sin plads, for Grundtvig i virkeligheden er dødens ro. For et sådant system kan ikke fuldendes af et menneske placeret i tilværelsen, og derfor må dette menneske for at få systemet til at passe, kunstigt ophøje og absolutere sin egen begrænsede forståelse. Det kan kun ske, hvis man lukker øjnene for, at historiens bevægelser altid vil undergrave systemet, der så vil stå tilbage som et tomt hjerneskind; ikke så meget et bud på virkeligheden, som et monument over sin skabers hovmod.

Pointen er imidlertid, at det nok er både oplysende og gavnligt at foretage den lærde undersøgelse, men strengt nødvendigt er det ikke. Man har sådan set forstået alt, hvad Grundtvig gerne ville sige, hvis man forstår, at prisen for den fuldstændige beskyttelse imod verdens omskifteligheder er døden, og at man derfor, modvind eller ej, lige så godt kan kaste sig ud i livet. Også denne enkelte strofe er for specialister og den er for enhver, og det ville have passeret den gamle helt fint.

Sune Auken er netop tiltrådt et 3-årigt ph.d.-stipendium på Københavns Universitet med emnet "Mytologi, historie og kristendom hos N.F.S. Grundtvig"